כותרת וכותרות משנה: איפה נמצא המידע?

כיתה ב' · שיעור 3 מתוך 7 · רצף: קוראים כדי ללמוד: טקסט מידע על בעל חיים · הפקת מידע · 45 דקות

⬅ לפני

בשיעורים הקודמים התלמידים האזינו לטקסט "הקיפוד" וקראו אותו בשטף. הם כבר הכירו בעל פה שלושה חלקים של מידע: מראה, מזון, ומקום חיים ופעילות.

אחרי ➡

בשיעור הבא התלמידים ישאלו שאלות ויחפשו את התשובות בטקסט. כותרות המשנה שלמדו היום יהיו הצעד הראשון בחיפוש: קודם בוחרים את החלק, ורק אחר כך מחפשים בו את המשפט.

🎯 מטרה

התלמידים ישתמשו בכותרת ובכותרות המשנה של טקסט מידע כדי לקבוע באיזה חלק של הטקסט נמצא מידע מבוקש.

1. התלמידים יזהו בטקסט את הכותרת הראשית ואת 3 כותרות המשנה, ויסמנו כל אחת בצבע אחר.
2. התלמידים ימיינו נכון 5 מתוך 6 פריטי מידע לפי כותרת המשנה שתחתיה הם כתובים בטקסט.
3. התלמידים יבחרו נכון, ב-3 מתוך 4 שאלות, באיזה חלק כדאי לחפש את התשובה, לפי כותרת המשנה.

מיומנות: שימוש בכותרות משנה לאיתור מידע · **כלי:** צביעת כותרות המשנה וטבלת מיון לפי כותרות · **פרקטיקה:** הוראה מפורשת; מיון בזוגות; חשוב–התייעץ–שתף

📌 עיגון

"שימוש במקדמי הארגון שבטקסט למציאת המידע הדרוש: כותרת, כותרת משנה, ספרור, תוכן העניינים"

תוכנית הלימודים בחינוך לשוני – עברית (יסודי), פרק ד': הישגים נדרשים · הישג נדרש 5: הפקת מידע ולמידה מטקסטים כתובים מסוגים שונים · ציון דרך עד סוף כיתה ב'

🧺 חומרים

- הטקסט "הקיפוד" מנוקד, עותק לכל תלמיד
- הטקסט מוגדל על הלוח
- צבעים: כתום, צהוב, ירוק, כחול
- רצועות נייר עם 6 משפטי מידע (לעבודה בזוגות)
- ספר מידע מאויר על בעלי חיים מן הספרייה הכיתתית (להראות כותרות בספר אמיתי)
- דף עבודה לכל תלמיד

🔤 מושגים

כותרת · כותרת משנה · חלק בטקסט · פסקה

⏱ מהלך השיעור

פתיחה **6 דק'**	המורה מראה ספר מידע על בעלי חיים ופותחת אותו בעמוד שיש בו כותרות. היא שואלת: "אם אני רוצה לדעת מה הנמר אוכל, האם אני צריכה לקרוא את כל העמוד?" אחר כך היא אומרת: "לטקסט מידע יש שלטים קטנים, כמו שלטים ברחוב, שאומרים לנו מה יש בכל חלק. השלטים האלה נקראים כותרות משנה. היום נלמד להשתמש בהם כדי למצוא מידע מהר." **תשובות צפויות:** "צריך לקרוא הכול." "אפשר לחפש איפה כתוב 'אוכל'." "יש מילים גדולות למעלה." טעות צפויה: "מסתכלים רק בתמונות." המורה: "גם התמונות עוזרות, אבל היום נלמד את השלט שכתוב במילים."
הדגמה – אני **8 דק'**	המורה מצביעה על הטקסט המוגדל ומבחינה בין הכותרת הראשית "הקיפוד" (על מה כל הטקסט) לבין שלוש כותרות המשנה (על מה כל חלק). היא צובעת את הכותרת הראשית בכתום ואת כותרת המשנה "מה הוא אוכל?" בירוק. אחר כך היא מדגימה בקול איך היא מחליטה איפה לחפש: "אני רוצה לדעת איך הקיפוד מוצא מזון. מזון זה אוכל – אז אני הולכת לחלק 'מה הוא אוכל?'" *"הכותרת הגדולה אומרת לי על מה כל הטקסט: על הקיפוד. מתחתיה יש שלוש כותרות קטנות יותר – אלה כותרות משנה, וכל אחת אומרת על מה החלק שמתחתיה. השאלה שלי היא איך הקיפוד מוצא מזון. המילה 'מזון' קשורה לאוכל, ולכן אני לא קוראת את כל הטקסט – אני מדלגת ישר לחלק 'מה הוא אוכל?'"* **תשובות צפויות:** "הכותרת הגדולה היא 'הקיפוד'." "יש שלוש כותרות קטנות." "כל כותרת משנה היא שאלה."
תרגול משותף – אנחנו **8 דק'**	הילדים צובעים בעותק שלהם את שלוש כותרות המשנה: צהוב – "איך הוא נראה?", ירוק – "מה הוא אוכל?", כחול – "איפה הוא חי ומה הוא עושה?". המורה כותבת על הלוח מידע אחד בכל פעם, למשל "יש לו אף ארוך", והכיתה מחליטה יחד באיזה צבע הוא כתוב. הילדים מראים לוח קטן או כרטיס בצבע המתאים. **תשובות צפויות:** "יש לו אף ארוך' – בצהוב, כי זה איך הוא נראה." "'ישן במחבוא' – בכחול." טעות צפויה: "'הקוצים שומרים עליו' – בצהוב, כי קוצים זה איך שהוא נראה." המורה: "בואו נבדוק בטקסט: איפה כתוב המשפט הזה? בחלק הכחול – הוא מספר מה הקיפוד עושה כשהוא מפחד."
תרגול מודרך – אתם בזוגות **8 דק'**	כל זוג מקבל שש רצועות נייר, ועל כל אחת משפט מידע מן הטקסט. הזוג קורא כל משפט, מחליט באיזה חלק הוא כתוב, ומניח אותו מתחת לכרטיס כותרת המשנה המתאים. אחר כך בודקים בטקסט. המורה עוברת בין הזוגות ושואלת: "איזו מילה בכותרת עזרה לכם להחליט?" **תשובות צפויות:** "'אוכל חרקים, חלזונות ותולעים' – מתחת ל'מה הוא אוכל?', כי יש שם אוכל." "'בלילה הוא יוצא לחפש מזון' – זה מה שהוא עושה, אז בכחול." טעות צפויה: המשפט "בלילה הוא יוצא לחפש מזון" מונח בירוק בגלל המילה "מזון". המורה: "בדקו בטקסט – תחת איזו כותרת הוא כתוב? הוא מספר מה הקיפוד עושה בלילה."

עבודה עצמית – דף העבודה **10 דק'**	הילדים עובדים על דף העבודה: משימה 1 (הקפת הכותרת הראשית), משימה 2 (התאמת משפטים לכותרות משנה), משימה 3 (באיזה חלק לחפש), משימה 4 (מיון מידע בטבלה). משימה 5 – כותרת משנה לפסקה חדשה – מיועדת למי שסיים. המורה עובדת בזמן הזה עם קבוצה קטנה על משימה 2, כשהטקסט הצבוע מונח לפניהם.
סיכום ובדיקת הבנה **5 דק'**	המורה שואלת: "למה כדאי להסתכל קודם בכותרות המשנה?" ומסכמת: "כותרת המשנה היא שלט: היא אומרת לי מה יש בחלק, וכך אני יודעת איפה לחפש." אחר כך הילדים עונים על כרטיס היציאה. **תשובות צפויות:** "כדי לא לקרוא את כל הטקסט." "כדי לדעת איפה כתוב מה שאני מחפש." "הכותרת אומרת על מה החלק."

🤲 תמיכה

- למתקשים: כל רצועת משפט מסומנת בנקודה קטנה בצבע של החלק שלה, והילד בודק את עצמו אחרי ההתאמה.
- במשימה 3 המורה מקריאה את השאלות, והילד מצביע על הכותרת המתאימה.

🚀 אתגר

- הילדים כותבים כותרת משנה לפסקה חדשה על גורי הקיפוד (משימה 5).
- הילדים מוצאים בספר מידע מן הספרייה הכיתתית עמוד עם כותרות משנה, ומספרים לכיתה מה כתוב בכל חלק.

✅ כרטיס יציאה והערכה

כרטיס יציאה: "איפה הקיפוד ישן ביום?" – באיזה חלק של הטקסט תחפשו את התשובה? כתבו את כותרת המשנה. — **הצלחה:** "איפה הוא חי ומה הוא עושה?" – כתובה נכון. תשובה עם תוכן ("במחבוא") בלי כותרת המשנה אינה עונה על המשימה.

מה בודקים: נבדק השימוש בכותרות המשנה לאיתור מידע: בשלב המודרך – התאמת הרצועות; בדף העבודה – משימות 2 ו-4 (התאמה ומיון, 5 מתוך 6 פריטים במיון) ומשימה 3 (3 מתוך 4); כרטיס היציאה בודק בחירה של החלק הנכון לפי שאלה.

שיעורי בית: מצאו בבית עיתון, חוברת או ספר שיש בו כותרות משנה. העתיקו כותרת משנה אחת.

הַשְׁלָטִים שֶׁל הַטֵּקְסְט

כיתה ב' · שיעור 3 ברצף · דף עבודה לתלמיד

שֵׁם: ..... תַּאֲרִיךְ: .....

שָׁלוֹם יְלָדִים! לַטֵּקְסְט אֵידָּע יֵשׁ כּוֹתְרוֹת מִשְׁנֶה. הֵן כְּאוֹ שְׁלָטִים: הֵן אוֹמְרוֹת לָנוּ מָה יֵשׁ בְּכָל חֵלֶק.

דֻּגְמָה: דֻּגְמָה: "יֵשׁ לוֹ אַל אָרֹךְ וְרָטֹב." ← כָּתוּב בַּחֵלֶק "אֵיךְ הוּא נִרְאֶה?"

1 הַקִּיפוּ אֶת הַכּוֹתֶרֶת הָרָאשִׁית שֶׁל הַטֵּקְסְט.

1. מַהִי הַכּוֹתֶרֶת הָרָאשִׁית?

- מָה הוּא אוֹכֵל?
- הַקִּפּוֹד
- אֵיךְ הוּא נִרְאֶה?

2 מִתְחוּ קַו מִכָּל מִשְׁפָּט אֶל כּוֹתֶרֶת הַמִּשְׁנֶה שֶׁלּוֹ.

עַל הַגַּב שֶׁלּוֹ יֵשׁ קוֹצִים חַדִּים.	אֵיפֹה הוּא חַי וּמָה הוּא עוֹשֶׂה?
הוּא מוֹצֵא מָזוֹן בְּעֶצְרַת חוּשׁ הָרֵיחַ.	אֵיךְ הוּא נִרְאֶה?
כְּשֶׁהוּא מְפַחֵד, הוּא מִתְגַּלְגֵּל לְכַדּוּר.	מָה הוּא אוֹכֵל?

3 הַקִּיפוּ אֶת הַחֵלֶק שֶׁבּוֹ תְּחַפְּשׂוּ אֶת הַתְּשׁוּבָה.

1. מָה צֶבַע הַקּוֹצִים? | אֵיךְ הוּא נִרְאֶה? | מָה הוּא אוֹכֵל? | אֵיפֹה הוּא חַי וּמָה הוּא עוֹשֶׂה?
2. לָמָּה אָסוּר לָתֵת לְקִפּוֹד חָלָב? | אֵיךְ הוּא נִרְאֶה? | מָה הוּא אוֹכֵל? | אֵיפֹה הוּא חַי וּמָה הוּא עוֹשֶׂה?
3. מָה הַקִּפּוֹד עוֹשֶׂה בַּחֹרֶף? | אֵיךְ הוּא נִרְאֶה? | מָה הוּא אוֹכֵל? | אֵיפֹה הוּא חַי וּמָה הוּא עוֹשֶׂה?
4. אֵילוּ רַגְלַיִם יֵשׁ לְקִפּוֹד? | אֵיךְ הוּא נִרְאֶה? | מָה הוּא אוֹכֵל? | אֵיפֹה הוּא חַי וּמָה הוּא עוֹשֶׂה?

4 מַיְּנוּ אֶת הַאֵידָע לְפִי כּוֹתְרוֹת הַאִשְׁנֶה.

אַף אָרֹךְ | תּוֹלָעִים | בַּשּׁוּת | עֵינַיִם קְטַנּוֹת | חֲרָקִים | בַּעֲרֵמַת עָלִים

אֵיךְ הוּא נִרְאֶה?	מָה הוּא אוֹכֵל?	אֵיפֹה הוּא חַי וּמָה הוּא עוֹשֶׂה?

פִּסְקָה חֲדָשָׁה

הַקִּפּוֹדָה יוֹלֶדֶת כַּמָּה גּוּרִים. כְּשֶׁהַגּוּרִים נוֹלָדִים, הַקּוֹצִים שֶׁלָּהֶם רַכִּים וּלְבָנִים. אַחֲרֵי כַּמָּה יָמִים הַקּוֹצִים מִתְקַשִּׁים.

5 כִּתְבוּ כּוֹתֶרֶת אִשְׁנֶה אַתְאִימָה לַפִּסְקָה הַחֲדָשָׁה.

_____

בְּדִיקָה עַצְמִית

☐ אֲנִי יוֹדֵעַ/ת אַהִי הַכּוֹתֶרֶת הָרָאשִׁית וּאֵהֶן כּוֹתְרוֹת הַאִשְׁנֶה.

☐ אֲנִי יָכוֹל/ה לְהַתְאִים אִשְׁפָּס לְכוֹתֶרֶת הָאִשָּׁה שֶׁלִּי.

☐ אֲנִי יוֹדֵעַ/ת פְּעֻלָּה חֲלָק לְחַפֵּשׂ תְּשׁוּבָה.